

Egy történet, két hangra

Pál Ferenc

A játékos meséje

Higgyék el, nem könnyű elmesélni azt, ami történt, túlságosan gyorsan és váratlanul ért, kissé meg is zavart a dolog, de azért megkísérlem elmondani.

Sanyival, így mondják a kívülállók, már régen barátok vagyunk. Az igazság azonban az, hogy tetszett nekem annak a fiúnak letagadhatatlan írói tehetsége és a szinte angyali tisztasága és tapasztalatlansága. Jólesett, hogy mellette úgy érezhettem magam, mint valami milliomos, aki roppant kincseiből nagy gesztussal időnként jelentéktelen értékeket osztogat, hogy élvezhesse az elmaradhatatlan halát.

Lassan összemelegedtünk, és így ez a játék is egyre érdekesebbé vált. Neki új volt mindaz, amire én már fásultan tekintettem. Talán így fejlődött közöttünk szabállyá, hogy én vagyok az erősebb, és ő ezt szinte alattvalói megadással tűrte — vagy legalábbis így mutatta — ma délutánig, illetve délig, amikor Péterrel találkoztunk.

De engedjek meg, hogy őt is bemutassam. Péter közös ismerősünk, tanár és agglégény. Lakásában képeket és könyveket gyűjt, de még sohasem mondta el, hogy miért nem nősült meg.

Az egész történetben csak annyi a szerepe, hogy ma délutánra meghívott egy nagyobb társaságot csónakkirándulásra, kettőnket pedig kirándulás előtt a lakására egy feketekávéra.

A csukott, üveges verandán ültünk, és egy jónevű festő Péterhez intézett levelét nézegettük. Mondom, nézegettük, mert ez a festő arról nevezetes, hogy minden levelét finom tollrajzokkal illusztrálja. Arról vitatkoztunk, hogy a rajz egyik alakjának, aki kötést visel a szemén, jól rajzolta-e fel a művész a kötést. Hol kell az ilyen kötést megkötni: a fül fölött, vagy alatta. A kérdést végül egy összehajtogatott zsebkendő oldotta meg.

Odakünn ragyogott a napsütéses koraószi délután — ezt is el kell mondanom, bár szorosan véve nem tartozik ide —, olyan élenken áll előttem most is a nagy üvegfalserű ablak előtt lombosodó almafa hatalmas, duzzadt, rózsáspiros gyümölcseivel és zöld, itt-ott már sárguló leveleivel, hogy még most is úgy érzem, ha kinyújtanám a kezem, le tudnék szakítani egy almát.

Ültünk ott, és éppen befejeztük a vitát, amikor csengettek. Péter kiment ajtót nyitni, és egy fiatal lányt kísért be maga előtt.

Bocsássanak meg, helyesbítenem kell. Előbb egy művészi kócos fej és egy pisze orr jelent meg az ajtóban, nyomában egy könnyű kockás nyári blúz, egy fekete nadrág, és egy pár fekete lakkszandál. Azután mintha két tágranyított csodálkozó szem mondta volna:

— Sáríka vagyok.

Bocsássanak meg, most veszem észre, hogy egy kicsit elkalandoztam, és mesém terjengős lett. Majd igyekszem ezután tömörebben szólni.

Bejött, és odaültetettük a kényelmes, nagy fonott karosszékbe, háttal az almafának. Sanyi elébe tolta a levelet, és megkérdezte tőle, hogy a félszeműnek jól rajzolta-e fel a festő a kötést.

— Lehet így is, lehet úgy is — mondta és felnézett. A tekintetünk összetalálkozott, és én azt gondoltam, hogy van benne valami a duzzadt, érett almából.

— Tulajdonképpen kávéra jöttünk össze — mondta Péter és felállt. — De én nem tudok jó kávét főzni.

Kimentek. Nem tudnám pontosan elmondani, hogyan maradtunk egyedül Sanyi meg én. Azt azonban állítom, hogy akkor még nem történt közöttünk semmi.

— Érdekel? — kérdeztem Sanyitól pontosan úgy, ahogy ilyen esetekben szoktuk. Ő rámnézett és a szeméből láttam, hogy hiszi, amit mondok, és bólintott, mint aki azt mondja: nem bánom. Én sem sajnáltam. Nem is volt mit.

Jó ideig eltartott, amíg azok ketten visszajöttek a konyhából. Sáríka hozta a kávét. Pirosak voltak mind a ketten, és a szemük csillogott. A kávé rossz volt, és mindannyian dicsértük.

Azután a lány jószolt, kicsit zavartan és ügyetlenül. Amikor az én csészém került sorra, odamentem és fölé hajoltam. A könnyű nyári blúz előre bukott, és illatos meleg hullám csapta meg az arcom.

Visszamentem a helyemre. Odakünn sütött a nap, az almák kikandikáltak a levelek közül, Sáríka letette a csészét és rámnézett. Péter közben bort töltött, és Sanyi a poharával játszott. Látszólag más nem érdekelt. Csend lett a verandán. Azután a lány felállt.

— A viszontlátásra a folyóparton. Megyek, átöltözöm — mondta, és már ki is penderült nevetve az ajtón.

Egy pillanatig arra gondoltam, hogy ott szemben velem, az almafa keretében milyen semmitmondó csúf az az

üres fonott karosszék. Sanyira néztem. Még mindig az üres borospoharával játszott.

*

Mire leértünk a folyópartra Sáríka már várt bennünket. Átöltözése abból állott, hogy a kockás blúzt fehér se-lyemmel cserélte fel. Nem gyúrta be a nadrágba, és az alját lobogtatta a szél.

— Megegyeztünk, Sanyi? — kérdeztem, és egyszeriben bizonytalanul remélni kezdtem, hogy újra tárgyalhatjuk az egészséget, de ő mindebből nem vett észre semmit, csak bólintott.

— Mennyit kell magukra várni?! — mondta fejcsóválva Sáríka, és az egész lány egyetlen repeső nevetés volt, mint a napsütés a folyó fölött.

Lenn a csónakháznál megoszlott a társaság. A többség Péter új fehér csónakjába szállt be, ők ketten egy pillanatig tanácstalanul álltak a pal-lón.

„Ők ketten.” Először mondom így, mert akkor láttam őket először ilyen gyűlöletesen együtt.

Én a másik csónakba szálltam. Régi evezős vagyok. Még a parton elvettem Pétertől egy pár evezőt, és siettem velük a csónakokhoz, hogy bemutatassam tudásomat.

Bocsássanak meg. Igazuk van, ismét eltérek a tárgytól.

Nos, egészen őszintén és röviden: siettem az evezőkkel a csónakokhoz, hogy jogcímet biztosítsak magamnak az együttlétre velük.

Egész természetesen, sőt vidáman csengett a hangom, amikor a csónakomba hívtam őket. Olyanok voltak, mint két áldozati bárány. És én tudtam, hogy hosszú lesz a csónakázás. Olyan hosszú, amilyennek én akarom. És hittem, hogy hosszú úton sok minden történhet.

Beszálltak. Tessék-lássék hívtam másokat is a csónakba, de nem jött senki. Hármán maradtunk, úgy, ahogyan kívántam. Ők ketten ültek az első padra, és Sanyi vette kezébe az evezőt.

Amíg a kormányral kínlódtam, hogy árra szemben kikeveredjünk a csónakok közül, és a parton maradtak búcsúkiáltásai közepette igyekeztem mindenáron megőrizni vadevezős tekintélyemet, csak egy-egy pillanatra láttam megcsillanni a napsugárral áttört kőcboglyát. De ahogy lassan irányt vettünk és elindultunk fölfelé, ahogy

egyedül maradtunk a vízzel és az éggel, észrevettem a két nagy rámkerekedett szemet.

A lány szemben ült velem, félig hátat fordított Sanyinak, és abban a kekrekre nyílt szempárban nem volt se hamisság, se nevetés, csak kitárulkozó ember.

Győztem.

Kérem, most ne mondják azt, hogy egy udvarias, jólnevelt lány, aki a társaságban nem akar senkinek hátat fordítani, nem is ülhetett volna másképp. Ez nem igaz. Az a szem akkor már engem keresett.

Ebben egészen biztos vagyok.

„Ó”, a harmadik pedig (engedjék meg, hogy ne szólítsam nevén többé), szenvtelenül, unottan húzta az evezőt, mintha az égvilágon semmi más nem érdekelné. Átmentünk a túlsó part mellé. A többiek messze mögöttünk maradtak.

— Énekeljünk — mondta Sárika.

„Ó” lassan letette az evezőt, és felöltöje zsebéből kis csomagot húzott elő. Megismertem: csokoládé. Együtt vásároltuk délelőtt. Odaadta a lánynak. Az enyém otthon maradt.

Néztem, hogyan bontja ki a kis kéz az ezüstpapírt, és nevetetnékem támadt. Én akkor már tudtam, egész biztosan tudtam, hogy az a nagy kerek szem nem csokoládéra éhes.

És örültem, hogy ismét felülkerekedtem.

Ismét bocsánatot kell kérnem. Lehet, hogy igazuk van, amikor neheztenek: felesleges apró emberi figyelmességeket ennyire felfújni. Lehet, hogy beteg a képzeletem, de higgyék el, ilyenkor mindennek különös jelentősége van: egy mozdulatnak, egy pillantásnak, egy hangsúlynak. Én tudom ezt. „Ó” még csak sejtí. Azt is csak sejtí, hogy ilyenkor nincs irgalom. És ennek is örültem.

Néztem a csokoládét bontó kezét, az arcot, a nagy kerek szemeket, és figyeltem minden izomrándulást. Sehol semmi.

Azután a kéz felém nyújtotta a csokoládét: Nesze, harapj belőle.

„Ó” nyugodtan tovább evezett, mintha mi sem történt volna. Csak nagysokára szólalt meg:

— Szoktál verseket írni?

— Nem — felelte a lány.

— Miért hazudsz? — mondta „Ó” egyszerűen, mintha csak azt mondta volna: „jó napot”, és húzott egyet az evezőn. Szinte hallottam, hogyan akadt

el a lány lélegzete, mielőtt megszólalt volna:

— Ó, most már hazudok is? Köszönöm a bókot.

Én is megdöbbsentem. Ilyen szavakat még sohasem hallottam tőle, de már folytatta is:

— Kétféleképpen hazudsz. Az első hazugság az, hogy nem szoktál verseket írni. Én olvastam a verseidet.

Ekkor nyugtalan lettem. Hisz ezeknek van közös témájuk. Az irodalmi szerkesztő és az alkalmi költő egymásra találtak. Közös téma, amelyből engem kizárhatnak. Ez már nem csokoládé. És éreztem, hogy ezt „Ó” is tudja.

— Valamikor irtam — mondta csendesebben a lány, és nem nevetett. — Szabad kérdezni, mi a másik hazugságom?

A csónak lassan, egyhangúan siklott fölfelé, és a hátunk mögött a kanyarban elmaradt a város. Egyedül voltunk a vízzel, az éggel és a partmenti erdőikkel. Még néhányat csapott az evező, és „Ó” ismét megszólalt.

— A másik hazugság a versei voltak. Hazudnak a versei.

— Miből gondolja?

— Ebből az egészséges nevetéséből, a vidámságából.

A lány nem értette, de én megértettem, hogy mire céloz, megértettem hangjának durva csengését is és belőle a végzetes, perdöntő tévedést. Hallgattam.

Én sohasem olvastam azokat a verseket, mégis tudtam, hogy azok az igazak, és nem ez a hamis, erőltetett nevetés.

Ó, láttam én már ilyet, amikor még én is vak voltam, és nem tudtam, hogy ez a védtelenek, a szeretetehesek óvatossága, és ezt a tudatlanságomat siratom, amíg élek. Miért mondanám most meg neki? Miért figyelmeztetsem? Miért kapja ő ingyen azt a felismerést, amiért én egy halott álommal fizettem? Sirassa egykor ő is! Ez már nincs az egyezségünkben.

Tovább siklott csendesen felfelé a csónak. Körülöttünk csend. Ránéztem az evezőre. Hogy miért néztem rá, azt csak akkor értettem meg. A kezem feje belefehéredett a görcsös szorításba, ahogy markoltam az evező nyelét.

Elegendtem. Nem, én nem vagyok se halászlegény, se dreiseri regényhős, hogy így intézzem el a dolgaimat. Cigarettára gyújtottam, már ki tudja hanyadszor.

— Ne dohányozzon olyan sokat, mondta a lány, és előrehajolva lassan

rátette kezét az öngyújtót tartó kezemre. A szemében, abban a kerek szemben sem volt egyéb, csak kérés. „Ő” hallgatott az evező mellett és előre meredt. Azért is rágyújtottam. Égette a számat az a cigaretta. Mart, köhögtetett. Azután mégiscsak dalolgatni kezdtünk. „Ő” hamarosan el is hallgatott.

Nem is tudom, mikor vettem észre, hogy a dalokkal felelgetünk egymásnak, beszélgetünk a háta mögött. De tudom: váratlanul eszembe jutott egy emlék és vele kapcsolatban a Toselli szerenád. Dúdolgatni kezdtem. A lány felkapta a fejét. A szeme, ha lehet, még kerekrebbre nyílt, az ajka körül egy apró mosoly rándult meg, mintha csak azt kérdezte volna:

— Ez nekem szól?

Én előre pillantottam, és láttam, hogy Sanyi evezőt húzó keze ellassúdott, hogy a feje egy kissé előrebillent, és belém nyíllalt a felismerés, hogy túlságosan messze mentem. Talán észrevették, hogy ismét Sanyinak szólítom, már nem gyűlölöm. Csak bánt, ami történt, és sajnálom.

Nem válaszoltam a ki nem mondott kérdésre. Helyette elmeséltem neki, hogy itt, ennek a folyónak partján hallottam először ezt a dalt, és aki dalolta, az elment.

Ki akartam magam húzni evvel a mesével. Hirtelenében nagyon kezdett fájni hallgatása, de az eredmény egészen más volt:

A lány szemébe szomorúság költözött.

Ami ezután következett, azt sehogyan sem tudom megmagyarázni.

Mindenki más helyettem talán befejeztek tekintette volna az ügyet, és a lány vélt vagy igaz választását elfogadta volna.

Én azonban menekülni kezdtem. Ő, ne értsenek félre, akartam, kívántam én továbbra is a lányt minden ideg-szálammal, nem is annyira testileg, mint inkább a jelenlétét, a pillantását, a belőle sugárzó fiatalságot és tisztaságot — de nem így. Lopni akartam, de valahogy úgy, hogy utána ne kelljen Sanyi előtt a tolvaj nevét viselnem.

„Ő” mindent láthatott. Ha barát, ha igazán barátom, miért nem lépett vissza? Miért nem színlalt jókedvet, és miért nem biztatott, hogy folytassam, amit megkezdtem. De ugyanakkor az jutott eszembe, hogy „Ő” az én szőszegésemet is látja, azt, hogy csúnyán viselkedtem, pedig én barátja vagyok.

Nem, így nem kellett. Leromboltam volna a saját erőmbe, biztonságomba vetett hitemet, amelyet olyan gondosan ápolgattam magamban, a magam megnyugvására. Elsöpörtem volna azt a néha jóleső cinizmust, amely hosszú, nyugtalan, kétségbeesett keresésem és gyakori csalódásaim során ráragadt, amely más alakban tulajdonképpen ugyanaz, mint ennek a lánynak a nevetős csipkelődése — a gyengék, a szeretetre éhesek óvatossága féltelme az újabb csalódások és újabb fájdalmak lehetőségéig előtt.

Bántott, hogy így megaláztam magam, hogy gyengének bizonyultam, és a nagyielkü milliomosból koldussá süllyedtem.

Most már mindenáron meg akartam menteni a helyzetet, mindenáron tudomására akartam hozni, hogy ezután betartom a szavam, hogy semmivel sem állok többé útjába, de ugyanakkor az ellenkezőjét kívántam, és mint valami eszelős, reméltem, hogy minden önmagától a javamra fordul.

De nem fordult. Csak éppen annyi történt, hogy amikor partraszálltunk, és én belevágtam a sűrűbe, hogy egyedül hagyjam őket, mind a ketten észrevették ezt, és még jobban elrontottam a kedvüket. Jólesett hallani, hogy a lány kiáltott utánam, hogy keresset. Igyekeztem a dolgot úgy magyarázni, hogy sajnálja, amiért elmentem.

Így jártam hazafelé menet is. Oda-hívtam Sanyit magam mellé, hogy kormányozni tanítsam. Úgy terveztem, átadom neki a kormányt, és én előreülök a lány mellé. De azután eszembe jutott, hogy akkor nézne kettőnket egymás mellett, és nem mertem elmenni. Inkább visszaküldtem a helyére. De nem úgy ült vissza, mint előbb ült, hanem felém fordult, és mind a ketten engem néztek, és én mind a kettőjüket néztem. Vége volt mindennek.

Amikor megérkeztünk és kikötöttünk, még volt annyi lelkierőm, hogy biztassam Sanyit, aki a délutáni élmények miatt nem nagyon volt virágos kedvében. A keskeny járdán hátra is húzódtam, hogy ők ketten előremenjenek, de mintha nem akartak volna. Előbb libasorban mentünk, azután hármásban, mert a lány karonfogott és előrehúzott, mintha sajnált volna.

Amikor Sanyi megkérdezte tőle, hogy kimegy-e estére sétálni a folyópartra, rámnézett hosszan, és nem válaszolt. Én úgy tettem, mintha nem

hallottam volna semmit. Csak társam ismételt kérdésére mondott igen.

Ezzel a mese talán kész is volna. De ebben az esetben másképp történt. Elbúcsúztunk a lánytól, és amíg Sanyival lassan baktattunk hazafelé, elvesztetten hallgattam fejtegetéseit arról, hogy milyen affekta, elkényeztetett és üres ez a lány, és közben arra gondoltam, hogy milyen céltalan, üres és kínzó lesz nekem az estém ma és holnap és még sokáig.

És ekkor hirtelen, mintha felébredtem volna. Egyszeriben felvillant bennem a megoldás. Hallgattam Sanyi tompa, fáradt, elkeseredett szavait, és megértettem, hogy ő még mindig nem tud semmit, vak ez még mindig, és nekem semmit sem kell tennem, csak hallgatnom, csak meg kell hagynom vakságában. Ismerem a barátomat, és tudtam, hogy nem szokta véka alá rejteni a véleményét. A dolog tehát nagyon egyszerű: csak hallgatni kell, és még ma este, rövid fél óra alatt fel fog borulni közöttük minden.

És akkor, magam sem tudtam hogyan, csak azt tudom, hogy már a lakásban voltunk, és én legszívesebben elbújtam volna a sarokban szűkülve, mint a kutya, az öngyilkosok végső elszántságával megszólaltam:

— Idefigyelj, muki — így mondtam, ahogyan még sohasem szoltam hozzá, és nem ismertem a saját hangomra. — Ez a lány nem az, akinek te hiszed. Vigyázz rá, megérdemli.

Mondtam még valamit, de már nem emlékszem, hogy mit, és arra sem emlékszem, hogyan kerültem ki a szobából és hogyan váltunk el.

Csak azt tudom, hogy elment oda, és én egyedül maradtam.

És azt is tudom, hogy utána künn jártam a folyóparton, lementem a víz mellé, és ide-oda tologattam a csónakokat. Végignéztem a nagy sötét vízen, és testvéreimnek éreztem mindazokat, akiknek névtelen kis tragédiáit szóltanul és közömbösen temette el az a nagy víz.

Beültem a csónakba, és elképzelttem, hogy ott ül előttem a padon, nagy tágranyílt, csodálkozó szemével, és kinyújtottam utána a kezem, de az csak az üres sötétségbe markolt.

Azután hirtelen határozottam: Mi lenne, ha én is elmennék a találkára, kíméletlenül véget vetnék ennek a szörnyű játéknak, és azután lássuk, ketőnk közül ki az erősebb?

Felálltam a csónakban. Szinte magam is megdöbentem a vadságtól, amely előtött, már ki akartam lépni a partra, amikor fentről, a templomok tornyaiból lassan, tétovázvva, hol szelíden, hol cinikusan és gúnyosan megszólalt az esti harangzó. Megbillent alattam a csónak, és visszarogytam az evezőpadra. Nyolc óra volt. Elkéstem.

Hallgattam a harangokat, behízelve, kétszínű jezsuita meséjüket arról, hogy minden mulandó ezen a földön, arról, hogy mások is szerettek itt és sirtak utána, nagyot akartak és összetörtek, szertefoszlottak, mint a füst, nyomtalanul. Örjöngeni szerettem volna, tiltakozni a kongásuk ellen, amely keserű ízt ad a csóknak, kiüti a kézből az ecsetet, a tollat, és nyomorékká tesz a földi dolgok örök hiábavalósága nevében. Nem akartam megadni magam.

Nem tudom, meddig ültem ott. Később kimentem a partra. Azzal akartam magam vigasztalni, hogy így legalább megmaradt egy igazi jóbarátom. De sovány volt a vigasz. Tudtam már, hogy ez a mai nap, ez a lány mindig fájni, sajogni fog. Éppen ez az egy, akiben nem csalódhatok, mert sohasem lesz az enyém.

Félig vakon mentem a partmenti gesztenyék alatt. Az egyik padról felállt egy szerelmespár, és lassan andalogva, egymás felé hajolva eltűntek a sötétben. Hirtelen öreges fáradtság fogott el. Odaballagtam a padhoz, leültem, és néztem a folyót. A pad karfája melegítette a hátam. Meleg volt még a testüktől.

Mese a játékosról

A mese nyilvánvalóan lezárult azzal, hogy neked alkalmad nyílt elmondására, lezárult avval, hogy ő most gonoszul magára maradt abban a vidéki diáklány-szobában; lezárult avval, hogy én eltűnődhetek a fájdalomon, ami bennem maradt.

Három embernek mindig három meseje van.

Ismerem a mesédet. Olyan mindegy, hogy elmondad-e vagy sem. Író vagy. Téged csak azért érdekelt a mese, hogy elmondhassad.

Csak az ő meséjét várom. Vajon hogy élte át ő hármunk játékát? És melyikünknek mondja majd el? Ő is önmagának? És elmondja-e valaha is másnak, mint szobája négy falának? Hisz holnap elmegyünk innen...

Mért hallgatsz?

Nem szeretem, amikor ilyen gonoszul, ilyen pipázó szenvtelenséggel függeszted rám a tekintetedet. Vajon valóban engem hallgatsz? Mindig bele-vontál a mesésidbe és a játékaidba. Miért? Pipázó nyugalommal álltál aztán ott mögöttem, és nem egyszer az volt az érzésem, hogy titokban a vérbeli játékosok izgalmaival dörzsölöd a tenyered. Neked könnyű volt a játék. Ismertél. Tudtad, hogy így ősz elején különösképpen érzékeny tesz az emlékezés, és úgy szervezted meg számomra utazásaink kisded kalandjait, mint tűzmester a sziporkázó, de csak fényével melegítő, különben hideg tűzjátékait.

Erre sincs egyetlen szavad?

Akkor is így hallgattál, ilyen idegfeszítően, ilyen nyugalmasan. Emlékszem, hisz most történt. Az első feketét épp hogy csak megittuk, s gyerekesen kérleltem őt, hogy „jósoljon” kávécsészéből. Éreztem, hogy hálás ezért a hangulatteremtő ötletért. De éreztem azt is, hogy csak miattad hálás, a hallgatásod miatt, amivel beástatad magad annak a karosszéknek a barlangjába. Mert szótlanságodat hűvös polipkaroknak érezhette. Hisz halacska volt, sikkánó, ficáncoló ponty, melyet ez a folyó vetett ki magából frissen, pikkelyes ragyogásával, amely betévedt az üvegezett veranda nyárvegi unalommal sustorgó akváriumába. Nyilván megdöbbenette ez a barlangi némaság, amit füstkarikáid és kifürkészhetetlen tekinteted lebegtetett felette.

Ekkor, mintha titokban engedélyt adott volna neki a pillantásoddal: leborított csészémért nyúlt. Kibontott tenger haját lányosan hátravetette, aztán a csésze mélyére szegeződött a pillantása. Láthatóan felhevült volt, mint amilyen vizsgái előtt lehetett, amelyekről az imént mesélt. Engem meghatott ez az ártatlan zavar. Várakoztunk.

Elkezdődött a játék.

— Útra megy — mondta végül, és felszabadultan neveltünk, mivel épp annak előtte mondtam, hogy holnap elutazom.

Még te is elmosolyodtál a karosszékben. Nagy játék feszültségét éreztem arconon. És az önzetlen, csak a játék izgalmaért játszó játékos nyugalma. Mintha azt mondta volna a szemed: „Ügyis tudom, kikapám, hogy nem utazol el... Látod, ő is tudja ezt... ő is szeretné, ha nem utaznál el... Majd

én kikerekítem nektek ezt a játékot...”

Ezt olvastam le arcodról abban a pillanatban, és szerettem volna, ha foghatom azonnal a kofferom, és a tiedet is felülmúló biztonsággal, férfifőlénnyel — mintha csak ide a szomszédba mennék — a kezemet nyújt-hatnám neked, s ebben a kézfogásban benne lesz az is, hogy játsszál csak, édes öregem, itt hagylak kettőtöket, nézd, sietnem kell...

Bosszantott a játékod, de nem akartalak megfosztani a játék örömétől. Ha nagyon őszinte akarok lenni: gyönge voltam ehhez, túlságosan is gyönge.

Ő észrevett valamit (a pillantása állandóan röpködött), és megjegyzést tett a mosolyodra. Évődő, pajkos megjegyzés volt. Nyugodt, nagy szalma-kazlak árnyékában felvillanó tűznyelvecske. Mintha védekezett volna mégis. Mintha tiltakozott volna az ellen, hogy te csak irányítója maradsz a játéknak. Ezért félttem tőled én is mindig...

Ez a fölfedezés kissé lehangolt. Ő csirregett, kényeskedett, s ez majdnem szánalmassá tette. Utáltam a játékot, amelyet avval hevítettél, szítottál, hogy te magad ismét nem akartál játszani.

Megfigyeltem: engem borral kínált, téged mosolyával.

Engem hidegen hagyott.

— Mért így hordja a haját? Ha hátracsatolná, szebben festene.

A hangomban benne volt a hidegen hagyott társalgás cinizmusa. Nem is maradt adós a felelettel:

— Azért hordom így, mert nekem így jobban tetszik.

Más zavarba jött volna, te sokatmondóan mosolyogtál ezen is.

A folyópartra úgy jött el, feltűzőtt hajjal.

Te nem vetted észre.

Nem akartad észrevenni?

Vártam meglepedett, befelé dörmögő jóérzésedet, amellyel bevezényelsz bennünket a csónakba. Valami átfutott az arconon, ahogy kettőnk előtt, könnyedén, ahogy csak tizenkilenc évesek képesek, belépett a ladikba, és egy pillanatra szembenézett velünk. Aztán gyorsan megfogtad az evezőlapátot, és egymás mellé ültetted kettőnket.

Szerettelek volna kidobni a csónakból. Őt is. Mert tetszett neki ez a játék. Mellettem ült, és veled nézett szembe. Most láttam, hogy nem is szép. Csak fiatal és egészséges.

Foto: Brezsán Gyula

Le' m'et

A fűzesek betegen és szomorkásan integettek a távolból.

Valami mintha halkán elmerült volna a vízben. Valami, ami régóta itt lebegett, minket várt, csak arra várt, hogy megjelenjünk. S most alámerült. A játék, a nemrég elkezdett játék bágyadtan redőzött a folyó alkonyati tükrén. Az eveződ kíméletlenül kavarta az újabb hullámokat. Idegesnek látszottál egy percre. Aztán játékosan megringtattad a ladikot, hogy én elkap-hassam a karját. Tudtam, hogy ezért teszed, és gyűlöltelek, hogy ilyen ócska trükkökkel nevelteted meg. Tudtam, ha rendes haver volnék, én is gondolkoznék ilyen csemege, de megszóktam, hogy te vagy a játékos.

At akartam karolni a vállát, de nem volt lélek a mozdulatomban. Elhúzódtól tőlem. Azt hittem, hogy kidobom a csónakból. Helyette párnapos szakállamat simítottam végig és idegesen vettem észre, hogy a sok cigarettázástól mocskosak az ujjaim, és a körmeim nem vágtam le, amióta hazulról elkerültem. Ő káprázatosan tisztá nyári blúzában és fekete sportnadrágjában úgy lélegzett, olyan üdén és elérhetetlen közelségben, hogy gonoszkodásnak tűnt az egész játék, amelybe belevitél.

Azt ajánlotta, hogy énekeljünk. És nevetett egészségesen, játékosan. Halottsirató szárazsággal a hangomban igyekeztem kísérni fecskecikanással szárnyaló, kellemes leányhangját. Évek óta nem énekeltem.

A nap már lefelé hanyatlott, de tisztán kivehettem annak a két fiúnak az arcát, akik fehér fogsorukkal a levegőbe harapva, nevetve odakiállítottak neki valamit. Hirtelen rád pillantottam, és megdöbbsentem: fehér és öreg volt az arcod. Épp cigarettára gyűjtöttál.

— Sokat dohányzol — szólt hozzád, és ő is cigarettát kért, pedig mintha mást akart volna mondani.

A csónak egy helyben sergett.

Ismét énekelni kezdett.

— Hazug és képmutató vagy! — mondtam neki olyan érzéketlenséggel, hogy magam is meghökkenem tőle.

— Mért mondd ezt?

— Nem tudom.

Valóban nem tudtam.

Azt ajánlottam, hogy forduljunk vissza, de ahogy rád pillantottam, láttam, hogy úgysem engeded elrontani a játékot. Mártogettad tovább az evezőt. Súlyos evezőcsapások voltak,

mintha gályarab evezett volna. Először éreztem irántad szánalmat.

Ő folyton csirregett, de olyan vergődőn, hogy nemsokára meg is szólalt:

— Mért mondtad azt? Megmondod?

— Talán... Olyan mindegy...

Valamikor diákoromban beszéltem ezen a hangon, hogyha valami buta érzékenység öntött el nálamnál élénkebb fiúk és lányok társaságában.

Te nem értetted, miről van szó, pedig éreztem, hogy minden idegszáladat megfeszítve figyelsz. Ezért csak ennyit mondtál:

— Közétek csapok, ha csipkelődtek egymással.

Erdő tornyosult fel mellettünk. Egész a part közelében úszott a ladik. Egyszerre éreztük meg, hogy a partra siklik velünk. Senki sem irányította. Mindhármán kormányoztunk ebben a percben.

A fűzesvadásban hűvös volt, és félhomály lapult a vigasztalan tájon. Az erdő talaja fölrepedezett, és úgy éreztem, szakadékok fölött lépdelek, homlokom a fák hús ágait érinti, tehetetlen óriás vagyok, akit egy gonosz kis manó vezet, akarata és kedve ellenére. Előnyt adtál, de nem éltem vele, csakhogy bosszantsalak. El akartam rontani a játékodat.

A víz úgy úsztatott vissza bennünket, valami szájunkban maradt íz keserűségével. Csak az ő kedve bíborlott a lemenő napban. Olyan idegen, olyan ismeretlen volt számomra, mint akármely elkényeztetett vidéki diáklány. Még kevésbé értettem, mért mondtam neki, hogy hazug és képmutató. Hisz ez ő, amilyenek most láttam. Vagy csak azért ilyen, mert azt szeretné, hogy ilyennek lássam?

Alig vártam, hogy kikössünk. Vártam, hogy megszakadjon ez a buta játék. Mint amikor megbéklyózott rabszolgák cincogó aranyat szállítanak, és végül parthoz koccan a hajójuk...

— Szakállas vagyok és fáradt — mondtam mentegetőzve, de nem neki, hanem neked.

Lépdeltünk fel a parti lépcsőkön, fel, az esthomályba, a vadgesztenyész partszegély elbújtató hangulatába.

Ő kinevetett, és kényeskedve csatogtatta fekete lakkpapucsait.

Te átdöftél a pillantásoddal.

Ebben a percben sajnáltam, először sajnáltam, hogy ilyen komiszul keresztettem a játék menetét.

— Különben találkozhatunk... Úgy-
is magyarázattal tartozom...

Hozzámért a karja.

— Ti mindig kettesben jártok?

— Á, dehogyan... — mondtam fölényesen. Aztán erőltetett élénkséggel gyorsan hozzátettem: — Mondd, hol találkozunk?

A vadgesztenyék nem válaszoltak, bár gallyaikon akadt hangom és az elröppent kérdés, és lengeni kezdtek, mint piszkos rongycsomók.

Te is hallgattál.

— Legyen hát tanú is rá... — mondta nevetve, és megállt egy nagykapu előtt, amely éppolyan szomorúságot lehel, mint bármilyen más súlyos kilincsű deszkakapu ebben a kisvárosi estében.

— Félnyolckor a sarkon... de pontosan ám!

Eltűnt a kapu mögött, és ekkor döbentem rá, hogy a játékot ő vállalta a legszebben, a legokosabban.

Olyan idegen és ismeretlen voltál ekkor számomra, mint még soha. Hát ez a barátság? — kérdeztem magamban. És titokban gonoszul vérfagyasztó helyzeteket villantottam át agyamon, hogy meggyőzzem magam arról: lám, ekkor és ekkor magamra hagy nál, mert téged csak a játék öröme érdek, és rám azért van szükséged, hogy játsszál velem és illúziókat kergető, halódó fiatalságommal.

De most hideg leszek és kimért, mint amilyen te vagy ritkán emlegetett játékaid során; nem engedem magam én megsebezni, mint ahogy nem sebezhetnek meg már régóta az őszi esték... Szürni fogok, mint a kristály tühegye. És azért is elrontom most a játékodat!

Petróleumlámpa fényénél borotválkoztam, és dühömben megvágtam az arcom. Valamikor nagydiák koromban fordult velem ez elő. Azóta higgadtan kezelem a borotvát.

Nyílt az ajtó.

Az a különös hallgatás ült az arcomon, de hangod meglepett:

— Nézd, a fűzesek közt bepiszkoltam a nadrágom a gallyakkal... Ez az egyetlen...

Mintha panaszkodtál volna.

Ezt nem értettem, és nem tudtam elviselni.

— Majd fölveszed holnap az én szürkémét...

Nyúztam, egyre nyúztam arcomról a párnapos szakállt.

Visszaemlékeztem, hogy ott az erdőben, egy sűrű cserjésen vágta át, hogy

lemeradhasz tőlünk; hogy magunkra maradhassunk. Akkor történhetett.

— Majd holnap kitisztítatod — mondtam a tükörbe.

Valamivel később (éreztem még, hogy a szobámban vagy) hozzátettem:

— Kelltet nekünk ez a játék evvel az elkényeztetett libával?

A kezéd már a kilincsen volt. Mintha viaskodtál volna. Mintha vádat éreztél volna önmagaddal szemben, amiért elrontottad a délutánomat, és nyakamba akasztottad ezt a nem kívánt estét és találgatást. Mintha a rossz játékos hangja szólt volna vissza, aki most egy nagy és undorító hazugsággal szelidítené a játék fináléját. Az ajtóból szóltál vissza:

— Nagyon vigyázz rá... Megérdemli...

Mondtál még valamit, de annyira meglepődtem, hogy föl se fogtam minden szavadat. Már csak az ajtót láttam, és rajta egy buta kérdőjelet rajzolt a visszhangtalan vidéki este.

És az asztalomon ott hevert az öngyújtó.

Most jutott eszembe, hogy nincs gyűfám, és egész délután tőled kértem tüzet.

Arra gondoltam, hogy valóban öregszel s veled én is, mert lám, én is meghatódtam figyelmességeden és kedves hazugságodon...

„Nagyon vigyázz rá”, súgták a levelek.

„Megérdemli”, suttogetta a vidéki álmos esthomály és egy pillanatra úgy rémlett, hogy a keskeny járdakövezeten te lépdelsz utánam.

Ott álltam már a sarkon, a gömböcskék alatt, karomon könnyű köpenyemmel, és cigarettám paraszát az utca ellenséges, mély sötétjének szegeztem.

Úgy tűnt, hogy valaki más áll ott a helyemben. Ez az érzés lehangolt, szelíddé, majd nem szomorúvá tett. Diákkorom őseleji estéi kopogtak fel az utcán, és a köpenyem szerettem volna összetaposni, a nyakkendőm darabokra tépni, és élesvasalású nadrágom teleaggatni diákruháim foltjaival...

— Te vagy? — szólított valaki halokan a nevemen.

Nem láttam még sem az arcát, sem az alakját, csak az augusztusvégi esti fuvallat lebegett körül friss szagosszappan illatával. Ez olyan ordítóan nevetésesnek és olcsónak és szomorúnak tűnt, hogy majdnem elordítottam magam.

Sokáig szótlánul mentünk az ablakok alatt. Ha lassítottam a lépteimet, ő is apróbbakat lépett könnyű cipőjében; ha kikerültem egy-egy sarki lámpa fénykörét, szelíden velem tartott.

Vártam, hogy oldalbaszúr egy ingerkedő, csúfolkodó megjegyzéssel; vártam, hogy valami elcsépelte mondattal töri meg a hallgatás jegét közöttünk. De ő csak jött, lépkedett mellettem, és néha felnézett rám várakozó, figyelmes arccal.

Nem tudtam, hogy a szél suhog-e állandóan, vagy bő spanyolos szoknyája; nem tudtam, hogy melyikünk játszik észbontóbb, szemtelenebb és kegyetlenebb játékot... Csak azt tudtam, hogy valahova visszaballagok most velem, valahova, ahol tankszörnyetegek szortyognak egy őszi folyóparton, sápadtarcú, éhségtől, háborús napoktól elcsigázott tizennyolc évesek cigarettáznak hallgató házromokon és a német vadászgépek alkalmatosságát vetik össze szovjet vadászgépekével. Visszaballagok velem egy láthatatlan temetőbe, ahol árvalányhajak lengetik komolyarcú, hallgató tizennyolc évesek elhullott haját, ahol fagyúrósák émelvítő szaga leng erőszakkal letiport hajadonok begyepesedő sír-hantján...

Egyre kegyetlenebbé vált a játék.

Most jó, hogy hallgatsz, ez egyszer köszönöm neked ezt a hallgatást. Így bár nyugodtan végigmesélhetem három játékának egyik meséjét. Az én mesémet. Az én mesémet, amely nem a tiéd, nem a játékosé. Csak mosolyogj, nem tudsz már megzavarni mesém-ben...

A parton ott sorakoztak a hallgató padok (ezen az estén, különösképpen, minden hallgatásba burkolózott), és lassú ballagás közben azt számoltam már, hogy melyik este melyiken és kivel üldögéltem, kivel beszélgettem apró butaságokat arról, amiről vidéki kisvárosban esténként beszélgetnek a folyóparti padokon...

Valami buta, ünneplős érzés készítette arra, hogy a sétány legutolsó padjára telepedjek velem — a legutolsó padra, amely itt várt ezen az utolsó estén.

— Mért mondtad, hogy hazug és képmutató vagyok?

A hangjában szemernyi panasz vagy számonkérés sem volt.

„Azért mondtam, mert fáj a nevetésed, a fiatalságod... Fáj az enyém, a nevetéstelen, a rettegésben, szennyben, fáradságban lepergett őszesték fájtak...” — Ezt szerettem volna neki mondani, de csak hallgattam.

Cigaretta gyújtottam, és mélyen leszívtam a füstöt. Valami a kezemben maradt.

A te öngyújtód.

Csak mosolyogj, úgyis mindegy. Végigmesélem most már.

Bántott, hogy ide jöttem velem, erre az utolsó padra. És fáj, hogy mire ide érkeztem, mire eddig eljutottam, nem volt mondanivalóm az ifjúságomnak. Most nem bántam volna, hogyha legalább egyszer elneveti magát, vagy elkezd kacagni, mint annyszor tette délután. A folyó fáradtan susogott, de én már nem értettem. Nem akartam megérteni. Nem értettem most saját szavaimat sem, melyek hirtelen kiáradtak belőlem... Csak azt tudtam, hogy beszélnem, beszélnem kell, a mese, a játék kedvéért, mert különben fölugrok és otthagynom őt, akit nem hagyna itt senki más a helyemben, akit elkábitanak a szavak, a sustorgó, de száraz szavak, melyek úgy hulltak szélfúttá számból, mint az utolsó pad fölött a fákról az első levelek.

Mikor fölkelünk, belém karolt, és a fejét hozzámhajtotta. Nem haragudtam rá, nem éreztem fonáknak, üresnek a giccset. Az utolsó padról keltem fel, és éreztem, hogy nincs többé illúzió, csak valóság, és a valóságban, a pillanatnyi valóságban — ő. A te kemény acélöngyújtódat forgattam a zsebemben, amit az asztalomon hagytál. Aztán egy sarki lámpafénynél meg torpantam, és visszanéztem arra az elhagyott padra ott, a sétány végén. A legutolsó padra, amelyre akkor ültél le éppen, és a folyó felé fordítottam mindig kifürkészhetetlen, keskeny arcodat. Tisztán kivehettem, hogy te vagy, mégsem értettem az egészét. A vállad meggöbült, mint mikor írás közben valamin hosszan és súlyosan el-tűnődöl.